

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
DLA CZTERECH FIGUR OLTARZOWYCH Z KOŚCIOŁA
PARAFIALNEGO PW. ŚW. STANISŁAW BM
W TARNOSZYNIE**

ZAŁĄCZNIK

do pisma / postanowienia / decyzji
organu ochrony zabytków

znak 2-III.5144.15.1.2024 KP1

z dnia 02.08.2024

Autor programu prac konserwatorskich i restauratorskich:

mgr Danuta Majewska –konserwator dzieł sztuki

Lubaczów 2024

Lubelski Wojewódzki
Konserwator Zabytków
w Lublinie

Z up. Lubelskiego Wojewódzkiego
Konserwatora Zabytków

mgr inż. arch. *Olgiera Hutyryluk*
Kierownik Delegatury w Zamościu

**KONSERWACJE DZIEŁ SZTUKI
PRACE BUDOWLANE**

mgr Danuta Majewska

ul. Władysława Jagiełły 14/4, 32-020 Wieliczka
NIP: 679-101-44-95 REGON: 350623371
+48 500 235 311 majewskadanuta@interia.pl

Danuta Majewska

I. KARTA IDENTYFIKACYJNA

A. DANE PRZED KONSERWACJĄ

RODZAJ:

Rzeźby ołtarzowe : św. Jan Nepomucen, św. Stanisław (?), św. Wojciech (?) , św. Dorota (?)

CZAS POWSTANIA:

1poł. XVIII wieku(?)

AUTOR, WARSZTAT, SZKOŁA

NN

DATA I NUMER WPISU DO REJESTRU ZABYTEKÓW

01.02. 1996, nr B -434

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA/LOKALIZACJA:

Kościół parafialny pw. św. Stanisława BM w Tarnoszynie

WŁAŚCICIEL:

Parafia pw. św. Stanisława BM w Tarnoszynie

TECHNIKA:

Drewno opracowane snycersko, polichromia, złocenia,

WYMIARY:

Wysokość: św. Stanisław 157cm, św. Wojciech -157 cm, św. Dorota – 156 cm, św. Jan Nepomucen-158cm

BIBLIOGRAFIA:

B. DANE O KONSERWACJI

INWESTOR:

Parafia pw. św. Stanisława BM w Tarnoszynie

Tarnoszyn 34

22 -676 Ulchówek

ZLECENIODAWCA:

Parafia pw. św. Stanisława BM w Tarnoszynie

Tarnoszyn 34

22 -676 Ulchówek

II. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE

Parafia erygowana w r. 1892. Terytorium jej zostało wydzielone z rozległej parafii w Uhnowie. W latach 1892-1895 mieszkający w Tarnoszynie liczni wierni obrządku łacińskiego (475 osób) wybudowali drewniany kościół pw. Św. Stanisława BM.

W 1912 r. Tarnoszyn został ekspozyturą, która obejmowała północno-wschodnią część parafii Uhnów z miejscowościami: Ułhówek i Rzeczyca oraz Szczepiatyn. W 1913 r. ludność obrządku łacińskiego liczyła w tym czasie 712 osób. W dniach 17/18 III 1944 r. nacjonalistyczne bandy ukraińskie wymordowały znaczną część parafian tarnoszyńskich (Polaków) obrządku łacińskiego. Ich męczeńską śmierć upamiętnia tablica w kościele parafialnym, odsłonięta 6 IV 1997 r. Spalono wówczas część wsi oraz plebanię. W Wielki Piątek - 7 IV 1944 r. UPA spaliła kościół parafialny w Tarnoszynie..

Jako kościół odradzającej się parafii służyła miejscowa cerkiew greckokatolicka.

Obecny kościół parafialny, pw. św. Stanisława BM, murowany z kamienia, z lat 1959-1962, poświęcony 3 VI 1962 r. przez abpa Eugeniusza Baziaka metropolitę lwowskiego, wg projektu Czesława Gawdorka z Lublina, kryty blachą.

W kościele znajduje się ruchome wyposażenie : Krucyfiks barokowy koniec w. XVII, chrzcielnica z 2. poł. w. XVII lub z 1. poł. w. XVIII, marmurowa, z puklowaną czaszą i pokrywą (z kościoła par. w Uhnowie).). Obraz Matki Boskiej Bełskiej z w. XIX, z haftowanymi sukienkami z tegoż czasu. Krzyż procesyjny z w. XVIII/XIX. Krzyż ołtarzowy z w. XVIII, drewniany. Dwa lichtarzyki w. XVIII/XIX, mosiężne.

Obraz Matki Boskiej Bełskiej, z połowy XIX wieku. Jest wierną kopią obrazu Matki Boskiej Częstochowskiej. Namalowany na płótnie, przytwierdzonym do deski o wymiarach 96x76 cm. Nad głowami Syna i Matki Bożej są umieszczone korony ozdobne z koralu i pereł. Obraz przykryty aksamitną sukienką, haftowaną złotymi nićmi i ozdobioną perłami, wykonaną przez siostry felicjanki w Krakowie w 1973 r.

Do r. 1951 znajdował się w kościele "Na Zamczku" w Bełzie. 12 IX 1951 r. obraz opuścił Bełz. Umieszczono go tymczasowo w Łukawcu. Stamtąd, 9 XII 1951 r., został przeniesiony do prokatedry w Lubaczowie. Biskup Marian Rechowicz, mając na uwadze związki Tarnoszyna z Bełzem, w r. 1974 przekazał go do kościoła parafialnego w Tarnoszynie.

W prezbiterium świątyni eksponowane są także cztery figury ołtarzowe z 1 poł. XVIII w/ św. Jana Nepomucena, św. Stanisław (?), św. Wojciech (?), św. Dorota(?) przywiezione w 1951 roku z Uchnowa obecnie na Ukrainie poprzez parafię w Dyniskach, Werchracie do Tarnoszyna

/Umowa o zmianie granic z 15 lutego 1951 – największa w historii powojennej Polski i jedna z największych w historii powojennej Europy korekta graniczna pomiędzy ZSSR a PRL Dotyczyła wymiany terenów o powierzchni 480 km². ZSRR odstąpił Polsce fragment ówczesnego obwodu drohobyckiego należącego do USRR; obecnie jest to miasto Ustrzyki Dolne oraz wsie: Czarna, Lutowiska, Krościenko, Narodowy, Bystre, Liskowate, wraz z terenami okolicznymi. Polska odstąpiła ZSRR fragment województwa lubelskiego z miejscowościami Bełz, Uhnów, Krystynopol, Waręż, Chorobrow oraz lewobrzeżną część Sokala – Żwirkę wraz z linią kolejową Rawa Ruska – Krystynopol. Obecnie miasta te znajdują się na terenie rejonu Sokalskiego obwodzie lwowskim.

Wedle postanowień umowy cały majątek nieruchomy/ kościoły, budynki, kolchozy, infrastruktura, linie kolejowe/ przechodziły wraz z terytorium na rzecz nowego właściciela.. Państwo odstępujące

zachowywało prawo do majątku ruchomego (wyposażenie kościołów, kaplic, sprzętu rolniczego, taboru kolejowego, inwentarza żywego) pod warunkiem wywiezienia go. Ruchomy majątek kościelny /ołtarze, figury, obrazy, rzemiosło, paramenty liturgiczne jako własność Archidiecezji Lwowskiej trafiły do kościołów na terenie diecezji Lubaczowskiej / Lubaczów, Tarnoszyn, Dyniska, Hulcze, Rzeplin, Bełżec, Lubycza Królewska, Basznia/ diecezji lubelskiej /Tomaszów Lubelski/ i przemyskiej/Czarna, Ustrzyki Dolne, Gorzyce, Lutowska/

III. OPIS, ANALIZA FORMY, FUNKCJI I TREŚĆ

Cztery figury ołtarzowe św. Jana Nepomucena, św. Stanisław (?), św. Wojciecha (?), św. Doroty(?) przechowywane obecnie w Kościele parafialnym w Tarnoszynie pochodzą z ołtarza bocznego z kościoła parafialnego pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Uhnowie i stanowiły integralny element późnobarokowego wyposażenia świątyni. Figury powstały w 1 poł. XVIII wieku(?) prawdopodobnie w kręgu snycerzy **Tomasa Huttera z Jarosławia i Konrada Kutschenreitera z Jarosławia i Lwowa(?)**.

*Uhnów, ołtarz główny p.w. Wniebowzięcia
Najświętszej Marii Panny, 1 poł. XVIII wieku*

Stojące figury św. Jana Nepomucena, św. Stanisława (?), św. Wojciecha (?), św. Doroty (?) ustawione w kontrapoście stojącym. Głowa i wzrok uniesione ku górze. Ręce uniesione na wysokość piersi – brak atrybutów.

Rzeźba św. Jan Neomucen – bez zachowanych atrybutów, ukazany w kontrapoście stojącym z lekkim przegięciem ciała. Głowa o wyrazistym modelunku okryta biretem. Głowa przechylona, twarz okolona skręconymi czarnymi włosami i brodą. Prawa ręka uniesiona w geście podtrzymywania krucyfiksu. Szaty bogato modelowane, mantolet rozwiany, podbity gronostajem o miękkich załamaniach, rokieta na obrzeżach zdobiona ornamentem z drobnym fałdowaniem.

Rzeźba św. Wojciech(?) – bez zachowanych atrybutów. Postać w silnym przegięciu ciała z szeroko rozłożonymi rękami, kontrapost podkreśla ekspresyjne opracowanie szat: głowa okryta infułą, korpus okryty płaszczem/kapą/ Fałdy kapy, komży rozwiane, wprowadzone ukosy dla zaznaczenia ruchu. Twarz świętego polichromowana z wyraźnym opracowaniem oczu, nosa. Szty złożone.

Rzeźba św. Stanisław (?) – bez zachowanych atrybutów. Święty ukazany w kontrapoście stojącym z prawą nogą nieznacznie ugiętą w szatach pontyfikalnych. Twarz młodego świętego okolona kręconymi włosami, prawa ręka zgięta w łokciu i uniesiona ku górze, lewa dłoń opuszczona i odchylona do tyłu. Szaty o drobnych fałdach miękko modelowane, płaszcz narzucony na ramiona z połami odwiniętymi. Szaty złożone, karnacje cieliste.

Rzeźba św. Dorota(?) – bez zachowanych atrybutów. Postać ukazana w silnym kontrapoście z prawą nogą wysuniętą z pocnym przegięciem korpusu. Twarz młodej kobiety okolona długimi pofalowanymi włosami, oczy wzniesione ku górze. Lewa ręka zgięta w łokciu i uniesiona, prawa wsparta na wysokości piersi. Suknia z dekoltem odkrywająca ramiona o sfałdowanych rękawach krótkich do łokcia. Fałdy sukni drobno i miękko opracowane. Płaszcz ekspresyjnie sfałdowany narzucony na plecy, podtrzymywany lewą ręką. Szaty złożone, partie twarzy i rąk polichromowane w tonacji cielistej.

IV. TECHNIKA WYKONANIA

Pełnoplastyczne rzeźby figur ołtarzowych wykonane z drewna lipowego, pełne, złożone w technice pulmentowej i polichromowane. Obecnie figury pokryte są wtórną kolorystyczną polichromią i nieszlachetnymi złoceniami. W odkrywkach widoczna pierwotna warstwa złocenia w kilku miejscach na całej powierzchni.

V. STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Stan zachowania figur z kościoła parafialnego kościele Tarnoszynie obecnie jest zły. Na aktualny stan zachowania figur miały wpływ czynniki natury fizyko – chemicznej, biologicznej, mechanicznej /przemieszczenie/ oraz przekształcenia plastyczne. Wykonane z drewna lipowego, narażone są na działanie grzybów, pleśni oraz drewnojadów, czemu sprzyjają ciągle zmiany wilgotności i temperatury. Wyżej wymienione warunki powodowały zmiany objętości drewna, co objawiło się w postaci siatki spękań zaprawy pierwotnej, licznych wykruszeń a także odspojen i ubytków pierwotnej polichromii.

Występujące zniszczenia o charakterze biologicznym to destrukcja drewna spowodowana działalnością owadzych szkodników drewna, które ujawniają się licznymi otworami oraz wysypującymi się trocinami poniżej.

Figury pokryte są warstwą, wtórnych złocen /bronza /, elementy polichromowane /twarze suknie ręce/ przemalowane farbą olejną.

Odkrywki stratygraficzne, wykonane w wytypowanych miejscach figur wskazują, że zachowała się duża część oryginalnej zaprawy oraz jej pierwotne opracowane kolorystyczne. Warstwy te są jednak, pokryte następnie warstwą kolejnego przemalowania. W efekcie tego pierwotna warstwa polichromii jest częściowo uszkodzona: złocenia przebyte, srebrzenia pociemniałe i skorodowane, warstwa polichromii z ubytkami i odspojeniami do drewna, wtórna warstwa malarska leżą bezpośrednio na pierwotnej, bez rozdzielających ich warstw zapraw. Widoczne są odspojenia na różnej głębokości, pokryte następnie warstwą kolejnego przemalowania. W efekcie obecna warstwa polichromii ma nierówną powierzchnię o niskiej wartości estetycznej, artystycznej i technicznej.

Całość silnie zabrudzona powierzchniowo z licznymi gwoździakami i otworami po gwoździach, drewno jadach oraz przetarciach i odpryskami warstwy malarskiej. Brak atrybutów.

VI. WNIOSKI I ZAŁOŻENIA KONSERWATORSKIE

Informacje uzyskane w wyniku przeprowadzonych wstępnych badań konserwatorskich figur oceny stanu ich zachowania i przyczyny zniszczeń oraz w oparciu o budowę technologiczną obiektów umożliwiają sformułowanie ogólnych założeń i propozycji postępowania konserwatorskiego:

- należy przeprowadzić pełną konserwację techniczną i estetyczną figur przywracając ich pierwotną kolorystykę i pierwotne złocenia.

W zakresie konserwacji technicznej:

Należy wzmocnić osłabioną strukturę figur i uodpornić na działanie czynników niszczących poprzez zabieg impregnacji połączony z dezynfekcją i dezynsekcją drewna. Zaleca się przeprowadzenie głębokiej impregnacji próżniowej. Osłabione struktury drewna wzmocnić środkiem konsolidującym Paraloid B-72.

W zakresie konserwacji estetycznej

Przywrócenie walorów estetycznych obiektu powinno nastąpić poprzez oczyszczenie obiektu z wtórnych nawarstwień, uzupełnienie ubytków we wszystkich elementach, retusz w obrębie ubytków, oraz konserwacja i uzupełnienie złocień. Rekonstrukcja powinna dotyczyć tych obszarów powierzchni, gdzie oryginalna warstwa nie zachowała się, lub jest zachowana śladowo.

Oryginalne złocenia należy wyeksponować, dopuszcza się uzupełnienie złocień i srebrzeń na dużych przetarciach podkładów oryginalnych. Uzupełnienia złocień i srebrzeń należy wykonać zgodnie z techniką oryginału. Rekonstrukcja i odtworzenie brakujących atrybutów w oparciu o archiwalne zdjęcie ołtarza głównego w Uchnowie.

VII. PROGRAM PRAC DLA RZEŹB: ŚW. JAN NEPOMUCEN, ŚW. WOJCIECH, ŚW. STANISŁAW, ŚW. DOROTA

1. Wstępne odczyszczenie z brudu i kurzu przy pomocy miękkich pędzli.
2. Dokładne rozpoznanie stratygrafii obiektów i stanu zachowania oryginalnej warstwy polichromii i złocień.
3. Wykonanie zabiegu dezynfekcji i dezynsekcji / Xirein , rękaw foliowy/
4. Wykonanie głębokiej impregnacji próżniowej
5. Usunięcie wszystkich późniejszych nawarstwień w celu odsłonięcia pierwotnej polichromii figur oraz elementów złoconych.
6. Uzupełnienie drobnych ubytków drewna przy pomocy kitów drewnianych na bazie Paraloidu B 72 w toluenie.
7. Rekonstrukcja brakujących atrybutów w drewnie lipowym
8. Uzupełnienie ubytków warstwy zapraw kitami kredowo klejowymi - polerowanie do uzyskania odpowiednio gładkich powierzchni.
9. Odczyszczenie i przepolerowanie ew. zachowanych złocień.
10. Położenie wielowarstwowe pulmentu w partiach ubytków złocień.
11. Uzupełnienie ubytków złocień przez położenie złota płatkowego w technice klejowej z uwzględnieniem partii na mat i poler.
12. Scalenie nowej pozłoty z zachowanymi pierwotnymi złoceniami przez odpowiednie dopasowanie kolorystyczne.
13. Położenie werniksu retuszerskiego i uzupełnienie polichromii metodą punktowania farbami żywiczno - olejnymi firmy Talens, po wyschnięciu zabezpieczenie werniksem końcowym półmatowym.

Tarnoszyn, rzeźba św. Wojciech, drewno, złocenia, polichromia, 1 poł.XVIII w. stan przed konserwacją, fot. 2024.

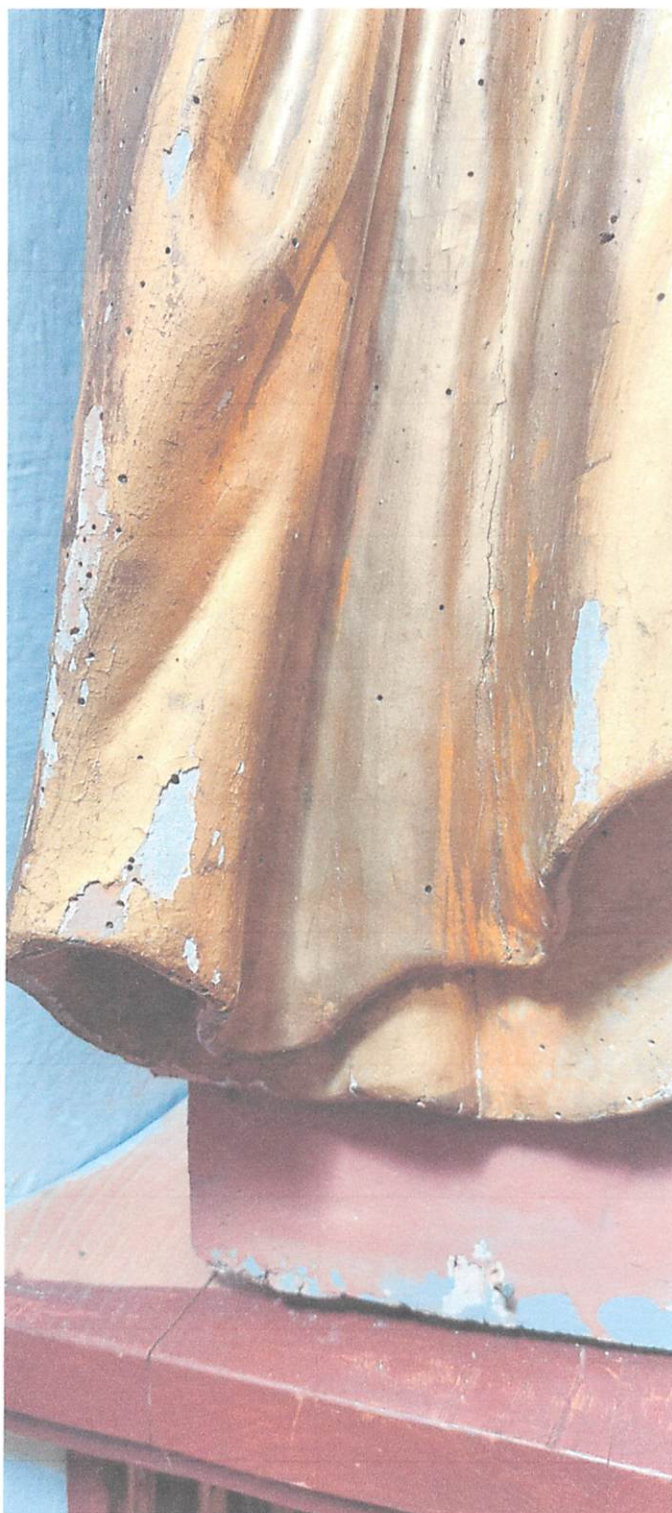
Tarnoszyn, rzeźba św. Stanisław, drewno, złocenia, polichromia, 1 poł.XVIII w. stan przed konserwacją, fot. 2024.

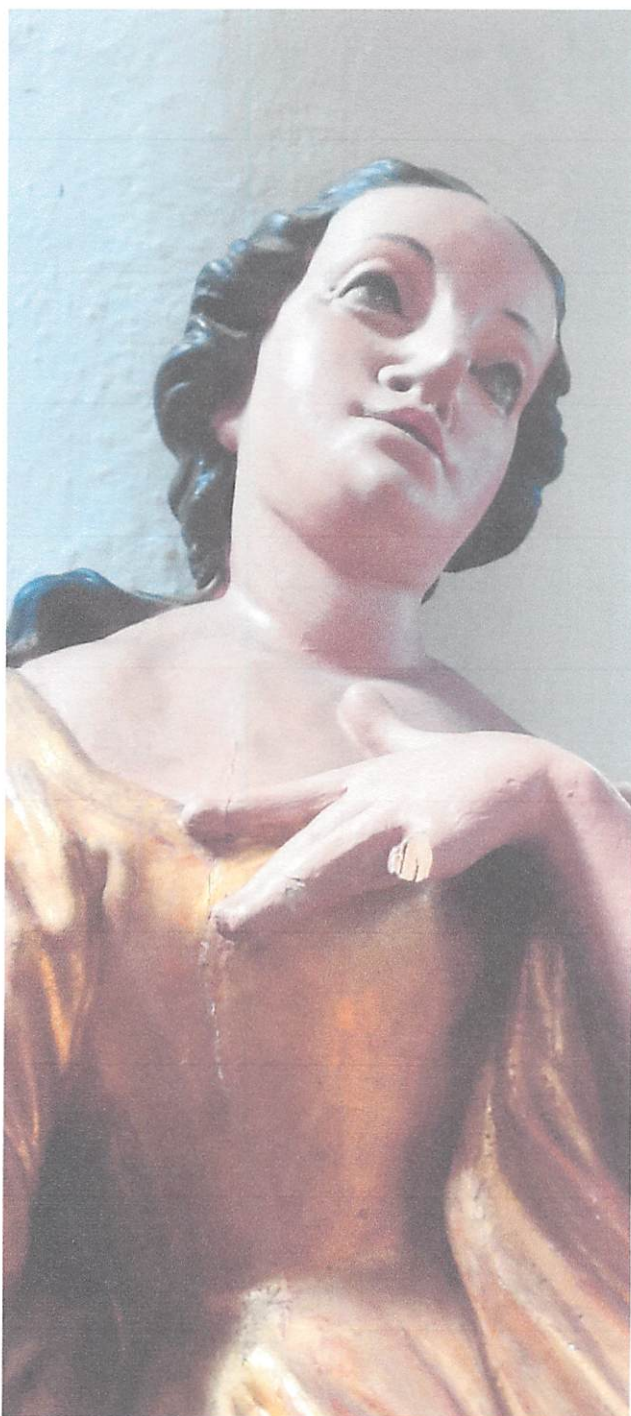
Tarnoszyn, rzeźba św. Jan Nepomucen, drewno, złocenia, polichromia, 1 poł.XVIII w. stan przed konserwacją, fot. 2024.

Tarnoszyn, rzeźba św. Dorota, drewno, złocenia, polichromia, 1 poł.XVIII w. stan przed konserwacją, fot. 2024.

Tarnoszyn, rzeźba św. Wojciech, drewno, złocenia, polichromia, 1 poł.XVIII w.stan przed konserwacją, fot. 2024.

Tarnoszyn, rzeźba św. Dorota, drewno, złocenia, polichromia, 1 poł.XVIII w. stan przed konserwacją, fot. 2024.

Tarnoszyn, rzeźba św. Dorota, drewno, złocenia, polichromia, 1 poł.XVIIIw. stan przed konserwacją, fot. 2024.

Tarnoszyn, rzeźba św. Jan Nepomucen, drewno, złocenia, polichromia, 1 poł.XVIIIw. stan przed konserwacją, fot. 2024.

Tarnoszyn, rzeźba św. Stanisław, drewno, złocenia, polichromia, 1 poł.XVIII w. stan przed konserwacją, fot. 2024.

Tarnoszyn, rzeźba św. Wojciech, drewno, złocenia, polichromia, 1 poł.XVIII w. stan przed konserwacją, fot. 2024.

Tarnoszyn, rzeźba św. Wojciech, drewno, złocenia, polichromia, 1 poł.XVIII w. stan przed konserwacją, fot. 2024.